

RECENZJA KSIĄŻKI KS. MARCINA GOŚCIKA I DR. WIESŁAWA ROMANOWICZA: „AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNO-RELIGIJNA MŁODZIEŻY PRAWOSŁAWNEJ NA LUBELSZCZYŹNIE”

Rozprawy Społeczne Nr 1 (V) 2011, s. 159-160

Dorota Tomczyszyn

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Ks. Marcin Gościk i dr Wiesław Romanowicz są autorami pozycji: „Aktywność społeczno-religijna młodzieży prawosławnej na Lubelszczyźnie” wydanej w 2010 roku w Białej Podlaskiej. Książka uzyskała pozytywną recenzję znanego antropologa, socjologa, pracownika KUL dr hab. Adama Szafrąńskiego. Treść zasadniczą poprzedzają słowa wdzięczności Prawosławnego Arcybiskupa Lubelskiego i Chełmskiego Abła za ukazanie się książki, kierowane do autorów.

Książkę tworzy pięć rozdziałów podzielonych na dwie części, w sumie składa się z 200 stron. W pierwszej części, autorstwa dr. Wiesława Romanowicza, zarysowano dzieje prawosławia na Lubelszczyźnie, odniesiono się do analizy wyników badań terenowych przeprowadzonych w środowisku młodzieży prawosławnej na Lubelszczyźnie.

Autorem drugiej części jest ks. Marcin Gościk. Istotę jej stanowi charakterystyka funkcjonowania Bractwa Młodzieży Prawosławnej w Polsce, a także prezentacja jego działalności, ze szczególnym uwzględnieniem Diecezji Lubelsko-Chełmskiej.

Cennym materiałem, bogatym w teksty źródłowe, ale i pełnym natchnienia pisarskiego jest zarys historii prawosławia, który poprzedza charakterystykę wyników badań młodzieży.

Autor początków właściwej działalności Cerkwi w międzyczeczu Wieprza i Bugu, zarówno w wymiarze przestrzennym jak i pastoralnym upatruje w X wieku, w utworzeniu biskupstwa we Włodzimierzu Wołyńskim i działalnością apostoła Rusi, księcia kijowskiego Włodzimierza Wielkiego. Pierwszym w historii prawosławia na Lubelszczyźnie biskupem i zarządcą diecezji ursuskiej był Joasaf I (Józef I), sprawujący urząd w latach 1205-1223.

Książę Daniel ufundował w Chełmie cztery cerkwie, w tym wspaniałą sobór ku czci Bogarodzicy na Górze Chełmskiej, który stał się katedrą biskupów chełmskich. Tutaj właśnie umieszczono cudowną Chełmską Ikonę Matki Boskiej, która w X w. przywieziona została na Ruś z Konstantynopola i stała się największą świętością Chełmszczyzny. Pierwszym biskupem, który objął stolicę chełmską był biskup Iwan. W XV i XVI w. Kościół prawosławny w Rzeczypospolitej zaczął tracić swoje prawa i wpływy. W XVI wieku powołano w Chełmie biskupstwo katolickie i rozpoczął się proces polonizacji i katolicyzacji miejscowej ludności. W latach 1596-1620 i 1656-1875 kościół wschodni na ziemiach zajmowanych obecnie

przez diecezję lubelsko-chełmską miał charakter unicki. W roku 1875 nastąpiło oficjalne połączenie chełmskiej diecezji unickiej z Kościołem prawosławnym. Na skutek różnych przepisów, ukazów, w XIX i na początek XX wieku nastąpiła migracja ludności prawosławnej z opisywanych terenów. Przypuszcza się, że tylko ok. 10% prawosławnych wiernych pozostało w swoich miejscowościach, wielu po działaniach wojennych wróciło w rodzinne strony. Generalnie władze państwowe w okresie międzywojennym pozwoliły na funkcjonowanie tylko 4 parafii prawosławnych w całym powiecie białskim, przy 38 parafiach katolickich. Ponadto w 1938 roku nastąpiła akcja burzenia cerkwi. Doliczono się, że zburzeniu uległo ok. 150 świątyń prawosławnych. W 1940 roku reaktywowano diecezję chełmsko-podlaską, której zwierzchnikiem został wybitny uczony ukraiński prof. Iwan Ohijenko – arcybiskup Hlorion. Jednak okres wojny spowodował wiele zniszczeń i tragedii. Po II wojnie światowej w wyniku akcji "Wisła" w 1947 roku kilkadziesiąt tysięcy wyznawców prawosławia zostało wywiezionych na Ziemię Odzyskane. Po powrocie z wysiedlenia części wyznawców prawosławia zaczyna się okres kolejnego odradzania się Kościoła prawosławnego na Lubelszczyźnie. Przełomowym momentem okazał się rok 1989, kiedy restytuowano prawosławną diecezję lubelsko-chełmską. Objęła ona historyczne tereny Lubelszczyzny. Na jej czele stanął biskup Abel, a siedzibę diecezji umieszczono w Lublinie.

Obecnie według autorów „diecezja dzieli się na 5 dekanatów: białski, chełmski, lubelski, terespolski i zamojski, posiada 31 parafii, 5 filii. Na terenie diecezji znajduje się monaster męski w Jabłecznej, męski dom zakonny w Kostomłotach i klasztor żeński w Turkowicach. W ostatnich latach wybudowano kilka nowych świątyń, a kilkanaście odremontowano. Obecnie jest czynnych 48 cerkwi i ok. 270 cmentarzy. Rozwija się ruch pielgrzymkowy, powstają centa kultury prawosławnej” (Gościk, Romanowicz, 2010, s. 23).

Drugi rozdział to prezentacja religii i religijności w świadomości młodzieży. W założeniach metodologicznych badań dr W. Romanowicz upatruje cel pracy jako prezentację wyników badań sondażowych ukazujących specyfikę religijności młodzieży prawosławnej. Autor miał tu na myśli przedstawienie poziomu religijności, stosunku do podstawowych norm moralnych i roli tradycji, jako podstawowych czynników identyfikujących młodzież z daną grupą wyznaniową. Pomi-

mo, że nieprofesjonalnemu czytelnikowi mogło brakuć definicji religijności, które umieszczono dopiero w dalszej części pracy, autor szczegółowo ukazał parametry religijności poprzez różne opracowania teoretyczne. Autor postawił sobie 9 problemów szczegółowych, w wyniku sondażu ilościowego i przy zastosowaniu autorskiej ankiety przebadał 105 respondentów.

Autor wskazał, że występuje wysoki poziom autodeklaracji wiary. Znaczącą większość badanych stanowią osoby wierzące (68,2% kobiet i 73,2% mężczyzn) i głęboko wierzące (29,4% kobiet i 19,2% mężczyzn). Badana młodzież w 54% opiera swoją wiarę na tradycji, która jest przekazywana i pielęgnowana przez rodzinę i Kościół, a dla pozostałej młodzieży - 46%, podstawą zaangażowania się religijnego i trwanie w wierze zapewniają indywidualne przemyślenia i doświadczenia życiowe. Badana młodzież uznała ciągłość i niezmienność tradycji za element, który najbardziej oddaje istotę prawosławia. Autor prezentuje konkluzje dotyczące badań: religijność dla młodzieży prawosławnej stanowi zasadniczy element samoidentyfikujący. Potwierdzeniem tej tezy jest niechęć ok. 70% badanych do zmian w sferze języka i kalendarza liturgicznego oraz wysoki wskaźnik - 62,2% utożsamień z „prawosławnym chrześcijaninem”. Wyraźnie widać, że młodzi definiują siebie przez fakt przynależności do konkretnego wyznania. Młodzież prawosławna silnie utożsamia się z Kościołem jako instytucją, która pełni funkcje nie tylko religijne, lecz także kulturalno-społeczne. Młodzież rozumie istotę tradycji religijnej i wskazuje na ciągłość i niezmienność prawosławia, jako ważnego i istotnego elementu charakteryzującego prawosławie. Tak silny związek młodzieży z tradycją i chęć jej zachowania znamionuje ludowy oraz instytucjonalny wymiar religijności badanej młodzieży (Gościk, Romanowicz, 2010, s. 68-69).

W rozdziale trzecim skoncentrowano się na socjologicznym i etycznym wymiarze religijności. Dr W. Romanowicz odwołuje się do poglądów M. Ossowskiej i J. Mariańskiego. Autor stwierdza, że badana młodzież w większości uważa, iż kryterium dobra i zła powinny wyznaczać prawa Boże. Podsumowując należy stwierdzić, że młodzież prawosławna w porównaniu z rówieśnikami katolickimi deklaruje mniejszą akceptację usprawiedliwienia wybranych zachowań moralnych oraz bardziej akceptuje ogólne normy moralne określone w Dekalogu (Gościk, Romanowicz, 2010, s. 101).

Autorem kolejnych rozdziałów jest ks. Marcin Gościk, który w ciekawy i naukowy sposób wprowadza czytelnika w cele, założenia funkcjonowania Bractwa Młodzieży Prawosławnej. Omawia formy aktywizacji i działalności młodzieży poprzez pielgrzymki, obozy, działalność wydawniczą, społeczną, kulturalną i sportową. Szczególne jednak znaczenie posiada prezentacja aktywności Bractwa Młodzieży Prawosławnej w Diecezji Lubelsko-Chełmskiej. Autor jest jak najbar-

dziej upoważniony do prezentacji działalności BMP, gdyż obecnie, od 2006 r., pełni funkcję opiekuna duchowego Bractwa Młodzieży Prawosławnej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej. Ks. Marcin Gościk wskazuje, że pierwsze ośrodki Bractwa terenów dzisiejszej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej sięgają pierwszej połowy lat 80-tych w Białej Podlaskiej i Lublinie.

Tutaj autor malowniczo opisuje organizację i przebieg czterech pieszych pielgrzymek: do Chełma, Turkowic, Kostomłot oraz na Świętą Górę Grabarkę oraz licznych pielgrzymek zagranicznych. BMP aktywizuje się poprzez szeroko rozumianą działalność kulturalną. W Diecezji Lubelsko-Chełmskiej młodzież organizuje koncerty muzyki cerkiewnej, zabawę noworoczną, choinki, konkursy, spotkania świąteczno-noworoczne, obchody Światowego Dnia Młodzieży Prawosławnej, turnieje sportowe oraz wiele innych lokalnych inicjatyw. Autor stwierdza: „organizowanie choinek dla najmłodszych, wspólne kolędowanie po rozrzuconych w znacznej odległości od siebie domach, wymaga wiele wysiłku i poświęcenia, ale przynosi jeszcze więcej radości.” (Gościk, Romanowicz, 2010, s. 163). Mnie, jako czytelnika szczególnie inspiruje odkrywczo sklepik bractwa oraz jego działalność internetowa i wydawnicza. Podsumowując rozdział ks. Marcin Gościk sugeruje, że BMP poprzez działalność promuje myśl św. Serafima Sarowskiego: „Zdobądź pokój wewnętrzny, a wielu wokół ciebie się nawróci”.

Publikacja jest niestandardowa. Zawiera poprawny metodologicznie materiał badawczy w postaci religijności młodzieży prawosławnej i działalności BMP, a zarazem wspina się na wyżyny analiz duchowych ukazując znaczenie działalności BMP. Niezaprzeczalnie służą temu celowi wypowiedzi samych uczestników bractwa oraz, co chciałabym szczególnie podkreślić, bogaty materiał fotograficzny obrazujący formy działalności BMP. Już sama strona tytułowa M. Lecha wzbudza pozytywne emocje i zachęca do otworzenia książki. Przy wysokiej klasy naukowych analizach autorzy w interesujący sposób prowadzą czytelnika poprzez arkana prawosławia. Religijność i działalność młodzieży prawosławnej ukazana w publikacji stanowi pionierski opis dotyczący terenu Lubelszczyzny. Być może czytelnik czuje niedosyt analiz teoretycznych, krystalizacji definicji, poglądów naukowych, jednak wydaje się, że taka koncepcja pracy wypukla jej praktyczny charakter. Zachęcam wszystkich zainteresowanych omawianą problematyką do spotkania się z rozważaniami autorów zamieszczonych w publikacji: „Aktywność społeczno-religijna młodzieży prawosławnej na Lubelszczyźnie”.

Literatura:

1. Gościk M., Romanowicz W. (2010), *Aktywność społeczno-religijna młodzieży prawosławnej na Lubelszczyźnie*, Biała Podlaska, s.23.

THE REVIEW OF THE BOOK BY THE REVEREND MARCIN GOŚCIK AND WIESŁAW ROMANOWICZ, Ph.D. TITLED "SOCIAL AND RELIGIOUS ACTIVITY OF ORTHODOX YOUTH IN THE LUBELSKIE PROVINCE"

Social Dissertations No. 1 (V) 2011, p. 161-163

Dorota Tomczyszyn

Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska

The Reverend Marcin Gościk and Wiesław Romanowicz, Ph.D. are the authors of the work "Social and religious activity of orthodox youth in the Lubelskie Province" published in 2010 in Biała Podlaska. The book was positively reviewed by a known anthropologist, sociologist and academic worker of The John Paul II Catholic University of Lublin Adam Szafranski, Ph.D. The work as such is preceded by the words of gratitude for launching the book of Lubelski Orthodox Archbishop and Chełmski Abel directed to the authors.

The book is composed of five separate chapters divided into two parts of altogether 200 pages. In the first part written by Wiesław Romanowicz, Ph.D., the history of the orthodox church in the Lubelskie Province has been presented in reference to the analysis of the results of the local studies carried out among the orthodox youth in the Lubelskie Province.

The author of the second part is the Reverend Marcin Gościk. The gist of this part is the characteristics of the functioning of the Orthodox Brotherhood of Youth in Poland and also the presentation of its functioning specifically focused on the Lubelsko-Chełmska Diocese.

The precious material, rich in primary sources but also filled with writing inspiration is the outline of the history of orthodox religion, which precedes the detailed characteristics of the results of the youth examination.

The author treats the 10th century as a proper beginning of The Orthodox Church in the doab of two rivers: the Wieprz and the Bug, both in the territorial and pastoral dimension with the creation of the bishopric in Włodzimierz Wołyński and the activity of the Apostle of Rus, Kievan Prince Włodzimierz Wielki. The first in the history of the Orthodox Church in the Lubelskie Province bishop and the administrator of the Ursuski Diocese was Joasaf I (Joseph I), holding the position in the years 1205-1223.

Prince Daniel founded in Chełm four orthodox churches, including a magnificent God's Mother orthodox cathedral at Góra Chełmska, which became the cathedral of chełmski bishops. It is here, where the saint Chełmska Icon of God's Mother was placed which was brought to Rus from Constantinople and became the biggest holiness in the Chełmskie Province. The first bishop who took the lead of the Chełmskie See was bishop Iwan. In the 15th and 16th century the Orthodox Church in the Republic of Poland started to

lose its privileges and influence. In the 16th century in Chełm catholic bishopric was established and the process of Polonization and catholicization of the native people started. In the years 1596-1620 and 1656-1875 the Eastern Church on the lands of the nowadays Lubelsko-Chełmska Diocese was Uniate in its form. In the year 1875 the official union of the Chełmska Uniate Diocese with the Orthodox Church. As the outcome of various regulations, laws, in the 19th century and at the beginning of the 20th century there was a migration of orthodox people from the mentioned area. It is supposed that only about 10% of the faithful remained in their towns and villages and many after war operations came back to their homes. In fact the state authorities in the interwar period allowed only four orthodox parishes to function in the whole Bialski Province in comparison with 38 catholic parishes functioning. Additionally in 1938 the action of destroying the orthodox churches took place. It is estimated that about 150 orthodox churches were demolished. In 1940 the Chełmsko - Podlaska Diocese was reactivated and the outstanding Ukrainian scholar, professor Iwan Ohijenko - archbishop Horion became a leader of it. But the period of war brought about much destruction and tragedy. After the 2nd World War as a part of "The Vistula" action several dozen thousands of orthodox followers were taken to the Regained Lands. After coming back from the displacement for some orthodox followers another period of the Orthodox Church revival in the Lubelskie Province began. A groundbreaking moment was a year 1989 when the Orthodox Lubelsko - Chełmska Diocese was reconstituted. It covered the historic lands of the Lubelskie Province. Bishop Abel became a leader of it and Lublin was chosen as a residence of it.

Nowadays, according to the authors, "the diocese is divided into five deaneries: Bialski, Chełmski, Lubelski, Terespolski, Zamojski, possesses 31 parishes and 5 branches. In the diocese there are male orthodox monastery in Jabłeczna, a male monastic house in Kostomłoty, a convent in Turkowice. In the recent years a few new temples have been built and a few have been renovated. These days there are 48 functioning orthodox churches and 270 graveyards. The pilgrimage tradition is developing and new centers of the orthodox culture appear" (Gościk, Romanowicz, 2010, page 23).

The second chapter is a presentation of the religion and religiousness in the youth's awareness. In the methodological assumptions of the research W. Romanowicz, Ph.D., defines the aim of his work as a presentation of the results of the survey presenting the specificity of the religiousness of the orthodox youth. What the author meant was to describe the level of the religiousness in relation to the basic moral standards and the role of the tradition as basic elements helping young people to identify with the given religious group. Although a nonprofessional reader may miss the detailed definitions of the religiousness, which were included further in the work, the author presented in detail the parameters of the religiousness by means of the various theoretical studies. The author chose 9 detailed problems and with the help of the quantity survey and by means of the original poll examined 105 respondents.

The author pointed out that there was a high level of the autodeclaration of the faith. The vast majority of the examined constituted the believers (68.2% women, 73.2% men) and people eagerly believing (29.4% women and 19.2% men). The examined youth in 54% bases their faith on tradition, which is passed and cultivated by family and by the Church, and for the rest group of 46% the individual consideration and personal experience are the key elements in religious involvement and remaining in the faith. The examined youth treated the continuity and the constancy of the tradition as an element which reflects the essence of the orthodox religion. The author shows the conclusion considering the research: religiousness for the orthodox youth constitutes the basic self-identifying element. The confirmation of this thesis is unwillingness of about 70% of the examined people considering the change in the sphere of the language and liturgical calendar and the high rate of the identification with "orthodox Christianity." It is clearly visible that the youth define themselves thanks to the fact of belonging to the given religion. The orthodox youth strongly identify themselves with the Church as an institution which performs not only religious but also cultural and social functions. The youth understands the essence of the religious tradition and perceives the continuity and constancy of the orthodox religion as an important and crucial element characterizing the orthodox religion. Such a strong relation of the youth with tradition and their will to keep it distinguishes the folk and institutional dimension of the religiousness of the examined youth (Gościk, Romanowicz, 2010, p. 68-69).

In the third chapter there was a visible focus on the sociological and ethical dimension of the religiousness. W. Romanowicz, Ph.D. refers to the opinions of M. Ossowskiej and J. Mariańskiego. The author states that examined youth mainly thinks that the criteria of the good and evil should be defined by the God's Laws. To sum up, it should be mentioned that the orthodox youth in comparison with their catholic peers declare the smaller acceptance of justifying the given moral behaviors and more willingly accept the general moral

norms defined in the Decalogue (Gościk, Romanowicz, 2010, p. 101).

The Reverend Marcin Gościk is the author of the following chapters and he introduces a reader in an interesting and engrossing way into the aims and the principles of the functioning of The Orthodox Youth Brotherhood. He discusses the forms of activation and activities of the youth by means of the pilgrimages, camps, publishing, social, cultural and sport activity. Especially the presentation of the activity of The Orthodox Youth Brotherhood in the Lubelsko – Chełmska Diocese has the biggest significance. The author is entitled to present the functioning of The Orthodox Youth Brotherhood because nowadays, since 2006, he has been working as a spiritual leader of The Orthodox Youth Brotherhood in Lubelsko – Chełmskiej Diocese. The Reverend Marcin Gościk points at that the very first houses of the Brotherhood in the area of the nowadays Lubelsko – Chełmska Diocese date back to the first half of the 80's in Biała Podlaska and Lublin.

Here the author describes in the picturesque way organization and the course of events connected with four pilgrimages: to Chełm, Turkowice, Kostomłoty and to the Holy Mount of Grabarka and numerous abroad pilgrimages. The Orthodox Youth Brotherhood acts by means of the cultural activity. In the Lubelsko – Chełmska Diocese the youth organize concerts of the orthodox church music, a New Year party, Christmas parties, and New Year meetings, celebrations of the World Orthodox Youth Day, sport competitions, and many other local initiatives. The author claims: "organizing Christmas meetings for children, singing carols in many houses often located far away demands a lot of effort and sacrifice but brings much more happiness." (Gościk, Romanowicz, 2010, p. 163). I am, as a reader, particularly inspired by a shop of the brotherhood and its publishing and internet activities. Summing up the chapter The Reverend Marcin Gościk suggests that The Orthodox Youth Brotherhood promotes the thought of Saint Serafim Sarowski: "Gain the inner peace and many around you will convert."

The publication is not conventional. It includes proper methodological research material in the form of the religiousness of the youth and the activity of The Orthodox Youth Brotherhood and at the same time analyses in the spiritual way the significance of the functioning of The Orthodox Youth Brotherhood. Undoubtedly the statements of the members of the brotherhood themselves appear to be helpful and, what I want to underline particularly, the extensive photo material illustrating the forms of the activity of The Orthodox Youth Brotherhood. The title page itself by M. Lech evokes positive emotions and encourages to open the book. With the high class analysis the authors introduce the reader in the extremely interesting way into the arcane of the orthodox religion. The religiousness and the activity of the youth presented in this publication is a pioneering description considering the area of Lubelszczyzna. Maybe the reader feels unsatisfied with the number of the theoretical analysis, crystallization of the definitions, scientific views

but it seems that such a concept of work emphasizes its practical character. I encourage all people interested in the discussed issues to meet with the authors' dissertation includes in "Social and religious activity of orthodox youth in the Lubelskie Province."

References:

1. Gościk M., Romanowicz W. (2010) *Social and religious activity of orthodox youth in the Lubelskie Province*, Biała Podlaska, p. 23.